

Streszczenie pracy doktorskiej.

Autor: Agnieszka Dębska, Katedra Psychologii Poznawczej.

Promotor: dr hab. Joanna Rączaszek-Leonardi, Prof. UW

Tytuł: Rekonstruowanie wiedzy i perspektywy poznawczej drugiej osoby w procesie komunikacji.

Cele badania oraz główne hipotezy:

Badania zawarte w projekcie dotyczą związku pomiędzy zdolnością do przyjmowania perspektywy poznawczej drugiej osoby a interpretacją wypowiedzi podczas interakcji. Badany był zarówno stopień uwzględniania perspektywy innych osób, jego uwarunkowania, jak i użycie innych informacji w celu rekonstrukcji znaczenia wypowiedzi. Punktem wyjścia dla badań empirycznych był Model Interpretacji Opartej na Ograniczeniach (Hanna i in. 2003), według którego różne informacje na temat znaczenia mogą wpływać na proces interpretacji. Przeciwstawiono go modelowi Dostosowywania Perspektywy (Keysar i in. 2000), według którego pierwszy etap interpretacji jest zawsze egocentryczny. W niniejszej pracy zbadano zarówno podstawowe założenia modeli, jak i zaproponowano ich uszczegółowienie. Zbadano trzy rodzaje informacji mających wpływ na proces interpretacji: semantyczne (związane z cechami bodźców użytych w zadaniu), pragmatyczne (związane z odmienną perspektywą nadawcy) oraz społeczne (związane ze społeczną percepcją nadawcy wypowiedzi, konkretnie z wiarygodnością nadawcy).

Opis metod badania:

W badaniach użyto trzech modyfikacji zadania komunikacyjnego, które wymagało współpracy między dwoma rozmówcami. Badano typowe osoby dorosłe. W eksperymencie 1 wzięło udział 60 osób, w eksperymencie 2 - 26 osób, w eksperymencie 3 - 38 osób. Dodatkowo dla każdego eksperymentu przeprowadzono badania pilotażowe. Mierzono czas identyfikacji przedmiotu wypowiedzi oraz liczbę wyraźnych błędów egocentrycznych (wynikających z braku przyjęcia perspektywy innego). Zebrano także dane okulograficzne, mówiące o tym, jakie przedmioty badany traktował w procesie interpretacji jako możliwe odniesienie wypowiedzi. Efektywność w zadaniach była korelowana z wybranymi czynnikami indywidualnymi z zakresu funkcjonowania społecznego i poznawczego, tj. kontrola hamowania, wnioskowanie społeczne, empatia, dostępność standardów poza-Ja.

Wyniki oraz wnioski końcowe:

Eksperyment 1 potwierdził, że w procesie interpretacji wypowiedzi istnieją przynajmniej dwa niezależne źródła kosztów poznawczych: pragmatyczne oraz semantyczne. Eksperyment 2 pokazał, że koszty semantyczne i pragmatyczne łączą się w procesie interpretacji. Przy niewielkim konflikcie semantycznym tendencja egocentryczna może się nie ujawniać w czasie i rodzaju reakcji, zaś jej specyficzny wpływ może się uwidaczniać jedynie na poziomie szczegółowego przebiegu procesu interpretacji (badanego okulografem). Wyniki z Eksperymentu 3 mówią, że rozmówcy szybciej i bardziej efektywnie przyjmują perspektywę osób, o których sądzą, że są niewiarygodne epistemicznie, niegodne zaufania.

Wyniki eksperymentów 1-3 potwierdzają, że Model Interpretacji Opartej na Ograniczeniach lepiej opisuje relatywny (a nie stały) moment egocentryczny w czasie interpretacji wypowiedzi. Zgodnie z wynikami różnica perspektyw między rozmówcami może nie doprowadzić do błędów egocentrycznych jeśli nie towarzyszy jej dodatkowy konflikt semantyczny. Wyniki badań doprecyzowują również rolę poszczególnych czynników (semantycznych, pragmatycznych) w procesie interpretacji wypowiedzi. Poszerzają model Interpretacji Opartej na Ograniczeniach, wskazując na rolę czynników społecznych, związanych z postrzeganiem nadawcy, które mogą modyfikować przyjmowanie perspektywy. Dodatkowe analizy wykazały istotną rolę indywidualnych różnic poznawczych, natomiast nie dały konkluzywnych wyników co do wpływu różnic w funkcjonowaniu społecznym.